

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»
(м. Київ, вул. Січових Стрільців 52 А,
04053)

доктору педагогічних наук, доценту,
Кравченко Ганні Юріївні

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію **КОРОІД ТЕТЯНИ ВІКТОРІВНИ**

на тему «Управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти», поданої на здобуття ступеня доктора філософії галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»

Ступінь актуальності обраної теми. Дисертаційне дослідження Короїд Тетяни Вікторівни присвячено проблемі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти.

В умовах трансформації освіти, проблема розвитку творчого потенціалу педагога як специфічного інструменту творчої педагогічної діяльності, актуальність якої викликана, затребуваністю творчих фахівців на ринку освітніх послуг лише підкреслює актуальність теми дослідження Короїд Т. В.

Сучасне суспільство висуває нові вимоги до освітньої галузі. Однією із них є розвиток творчого потенціалу вчителів, які є затребувані в нових соціально-економічних умовах країни, які здатні швидко адаптуватися до умов життя і орієнтуватися у швидкоплинному інформаційному полі, критично мислити, працювати в команді, генерувати ідеї й приймати альтернативні рішення у професійній діяльності, бути готовими до саморозвитку. Ініціативність, самостійність, гнучкість, креативність, рішучість – ці особистісні якості та вміння стають одними з найбільш важливих на сучасному етапі розвитку суспільства особистості, а їх формування потребує нових підходів у реалізації освітнього процесу.

Таким чином, управління розвитком творчого потенціалу вчителів, особливо української мови і літератури набуває особливої актуальності. Статистичні дослідження в освітній галузі та чинне нормативно-правове законодавство вказує на те, що формування вище перелічених якостей у педагогічних працівників можливо досягти за умов впровадження неформальної освіти. Так, у відповідності до концепції Нової української школи переосмислюються професійні ролі вчителя, що відображають сутність його інноваційної діяльності та професійні функції в умовах створення сучасного освітнього середовища. «Українська школа буде успішна, якщо до неї прийде успішний вчитель.Нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. У зв'язку з цим варто говорити про нову роль учителя – не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини». Проблеми розвитку творчості особистості

досліджували філософи з давніх часів: Платон, Аристотель, Ф. Бекон, Р. Декарт. Сьогодні, окремі аспекти розвитку творчого потенціалу педагога у світлі впровадження неформальної освіти відображені у працях А. Вербицької, І. Зязюна, О. Киричука, В. Кременя, Т. Рожнової, Т. Сорочан, Г. Тимошко та ін. науковців сучасності.

А отже, подана на рецензування дисертаційна робота Короїд Тетяни Вікторівни «Управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти» є актуальною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах наукових тем кафедри педагогіки, адміністрування і соціальної роботи Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО УМО «Підготовка конкурентоспроможних фахівців в умовах освітніх змін», державний реєстраційний номер 0170002378 (2017–2021 рр.) та «Професійна мобільність учасників освітнього процесу в умовах реформування вищої освіти», державний реєстраційний номер 0122U200923 (2022–2024 рр.). Тему дисертаційного дослідження затверджено на Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 2 від 20.04.2021 року).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків, рекомендацій, які захищаються. Дисертаційна робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел - 357 найменувань (із них 30 – іноземною мовою) та 11 додатків. Загальний обсяг дисертації – 306 сторінок, з них 22 сторінки – анотації, 192 – основного тексту. Робота містить 43 таблиці та 26 рисунків.

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність теми дослідження, визначено його мету, основні завдання, об'єкт, предмет, методи наукового пошуку; висвітлено наукову новизну, практичне значення та представлено результати впровадження.

У першому розділі «**Теоретичні основи управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти**» дисертанткою проведено аналіз чинників впливу на розвиток української освіти та розібрано використання наукових знань крізь призму продуктивної діяльності педагога в контексті зарубіжного та вітчизняного досвіду. Обґрунтовано необхідність якісного управління розвитком творчого потенціалу вчителів. Доведено, що питання розвитку й управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури недостатньо висвітлено в сучасній науковій літературі, що не дозволяє розвивати творчий потенціал учителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти та згідно з Концепцією НУШ до вчителя-предметника.

Вивчено теоретичні засади, проаналізовано нормативно-правові акти, наукові праці українських і зарубіжних вчених, публікації у засобах масової інформації, філософську, соціологічну, психолого-педагогічну літературу з

теми дослідження; визначено мету, основні завдання, об'єкт і предмет дослідження; розроблено програму й методику наукового пошуку; впорядковано понятійний апарат. Зроблено висновок про те, що українська освіта знаходиться у стані трансформації і в умовах воєнного стану є стратегічним питанням для суспільства, тому як визначається зростаючою роллю освіти, осучасненням її системи. Проведено аналіз чинників впливу на розвиток системи освіти України та розібрано використання наукових знань як зростання продуктивної діяльності в зарубіжній і вітчизняній освіті.

Проаналізовано, що вітчизняній освіті варто вивчати світові практики, осмислюючи закордонні стратегії які вже вибудовано. Тільки тоді, спільними зусиллями влади, освітніх експертів і громадян, можна буде брати курс на успішне майбуття країни. Дисертанткою систематизовано матеріал щодо визначення й обґрунтування управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури. Визначено вплив розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури на забезпечення ефективної реалізації їхньої професійної діяльності та конкуренцію передбачуваності, що дає можливість розглядати розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури як неперервний процес їхньої самоактуалізації та самовдосконалення в умовах неформальної освіти і воєнного стану. Зроблено висновок про те, що управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти – це вплив на результат взаємодії вчителів із освітнім контентом щодо розвитку творчого потенціалу, професійно важливих якостей на основі вільного вибору траєкторії власного самовдосконалення для якісного управління через управлінські підходи та їх самоорганізацію.

У другому розділі **«Модель управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти»** теоретично обґрунтовано й представлено розроблену Короїд Т. В. модель управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти, що відтворює норми й принципи організації для забезпечення процесу управління. Дисертанткою у межах реалізації моделі представлено п'ять блоків управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти, а саме: цільовий, теоретичний, змістовний, технологічний та підсумково-рефлексивний. Короїд Т. В. серед ключових елементів цільового блоку моделі виділяє мету, завдання і аналітичний інструментарій визначення стану управління. У теоретичному блоці моделі дисертантка визначає управління розвитком творчого потенціалу вчителів через призму підходів до управління, закони й закономірності управління. Детально розглянуто методологічні підходи до управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури (андрагогічний, аксіологічний, акмеологічний, системний, діяльнісний), що реалізуються на таких методологічних принципах: інноваційності; неперервності; цінностях; рефлексивності; партнерства; системності; наступності. До змістового блоку моделі включено функції й методи управління, суб'єкти й об'єкти управління. Технологічний блок відображає описання технології й механізмів використання розробленої моделі

управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. Також, у розділі дисертанткою запропоновано авторське визначення якості управління розвитком творчого потенціалу вчителів та зроблено висновки про те, що принципи, форми та методи управління розвитком творчого потенціалу учителів української мови і літератури забезпечать компетентнісний підхід до їх професійного розвитку, затребуваності й конкурентоздатності, що є важливим показником професіоналізму особистості, нових способів навчання та національної ідеї.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка авторської моделі, оброблення й узагальнення результатів дослідження»** Т. В. Короїд здійснено перевірку ефективності розробленої дисертанткою моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти.

Проведене Т. В. Короїд експертне оцінювання щодо ефективності реалізації моделі засвідчило позитивну динаміку підвищення рівня управління розвитком творчого потенціалу вчителів і підтвердило позитивний вплив упровадження моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в закладах освіти. Дані експерименту дають можливість зробити висновок про те, що ефективність управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в експериментальній групі обумовлена введенням авторської моделі управління, а її продуктивністю у закладі освіти буде виступати: адміністрація, яка передбачає результат і програмує конкурентоспроможність педагогів як позитивної динаміки їх професійної компетентності, мотивуючи на успішність через ефективність дій командної взаємодії.

Також, у розділі наводяться розроблені дисертанткою методичні рекомендації щодо впровадження цієї моделі управління. У них описуються причинно-наслідкові зв'язки, послідовність дій, взаємозалежність якості управління, що впливає на розвиток творчого потенціалу вчителів, освітнє середовище та взагалі систему забезпечення якості освіти в навчальних закладах. Особливу цінність модель управління набуває за умови невизначеності й ризику з метою підвищення шансів ЗЗСО через розроблення матриці SWOT та технологій SMART-, PEST - аналізів.

Впровадження матеріалів дослідження відбувалася на базі таких закладів освіти: Голозубинецький ліцей Дунаєвської міської ради Хмельницької області (довідка № 56 від 11.09.2023), Приватна організація «Заклад загальної середньої освіти І–ІІІ ступеня: ліцей «Гремійум» м. Київ (довідка від 28.08.2023), ВСП «Вовчанський фаховий коледж Державного біотехнологічного університету» Чугуївського району Харківської області (довідка № 92-02/2 від 04.09.2023), Машівський ліцей Вишнівської сільської ради Волинської області (протокол № 1 від 30.08.2023), Погребівська гімназія Васильківської міської ради Київської області (довідка (№ 01-25/77 від 25.08.2023 р.), Глухівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 6 (довідка № 01-12/305 від 05.09.2023).

Достовірність та новизна отриманих результатів. Найбільш вагомими результатами, які характеризують наукову новизну дисертаційного

дослідження, є такі: розроблено, науково обґрунтовано й експериментально перевірено модель управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти; розроблено зміст управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти, що створює змістову основу кваліметричного інструментарію; визначено чинники впливу на управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури на забезпечення ефективної реалізації їх професійної діяльності та конкуренцію передбачуваності; розроблено зміст додаткової освіти, що складає андрагогічну основу програми підвищення кваліфікації вчителів української мови і літератури; уточнено: – ключові поняття дослідження «розвиток творчого потенціалу вчителя української мови і літератури» та «управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти» у контексті неформальної освіти; поняття «якість управління», «потенціал»; «творчий потенціал учителя», «управління розвитком творчого потенціалу вчителів» у контексті розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури; умови розвитку творчого потенціалу вчителів; удосконалено: механізм управління розвитком педагогів ЗЗСО; удосконалення полягає у розгляді механізму з позиції кваліметричного підходу щодо забезпечення якості управління розвитком ТПВ; набули подальшого розвитку: питання змісту, форм, методів управління і сутності розвитку творчого потенціалу вчителів із позиції Концепції НУШ та воєнного стану.

Практичне значення і впровадження отриманих результатів дослідження полягає розробці освітньої програми управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в системі підвищення їх кваліфікації; підготовці відповідних методичних рекомендацій «Упровадження моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти»; розробленні діагностичного інструментарію для дослідження; запровадженні постійно діючого вебінару «Технологія використання моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури». Напрацьовані матеріали можуть бути використані керівниками ЗЗСО щодо управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури та підготовки їх до роботи в інноваційному середовищі. Використання зазначених розробок забезпечує якість управління розвитком творчого потенціалу вчителів й освітніх послуг і дає змогу отримати дійсні вимірювані наявні результати для коригування управлінської діяльності ЗЗСО.

Повнота викладу в наукових публікаціях, відсутність порушення академічної доброчесності. Основні положення та результати дисертації були оприлюднені на форумах, конференціях, семінарах різного рівня. За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 15 друкованих праць, із них – 15 одноосібні: 8 – у провідних наукових фахових виданнях України, що входять до категорії «Б», 4 – матеріали конференцій, 1 – наукове видання, 1 – розділ у монографії, 1 – навчально-методичні видання.

Порушень академічної доброчесності в матеріалах дисертації не виявлено. Т. В. Короїд у кваліфікаційній науковій роботі робить коректні посилання на джерела, які відображають авторські ідеї та наукові положення з проблеми дослідження, що відповідає принципам академічної доброчесності та нормам законодавства про авторське право. Робота перевірена за допомогою автоматизованої системи, яка підтвердила відсутність академічного плагіату (ID перевірки:1016236896, дата перевірки: 24.01.2024 р.).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Т. В. Короїд, вважаємо за необхідне виокремити деякі дискусійні положення та висловити певні зауваження:

1. Обґрунтовуючи актуальність проблеми дослідження авторка визначає низку суперечностей, серед яких виділяє «..сучасні вимоги суспільства до компетентностей учителя і низький рівень забезпечення впровадження новітніх методів і напрямів управління його розвитком в умовах неформальної освіти». Вважаємо, що робота значно виграла б, якби авторка здійснила, на всіх етапах експерименту, аналіз рівня забезпечення впровадження новітніх технологій у процес управління розвитком вчителя та більш детально обґрунтувала й навела приклади використання новітніх методів і напрямів управління розвитком вчителя в умовах неформальної освіти.

2. Розділяючи думку, авторки, що культура (с. 85,с.86) є незмінним показником розвитку вчителя та впливає на розвиток його творчого потенціалу й є інтегративною властивістю професійної компетентності особистості. За нашим баченням, на с.86 потрібно було завершити думку щодо впливу культури на розвиток творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти, надати обґрунтовані твердження понять «культура», «управлінська культура» та розкрити її вплив на розвиток творчого потенціалу вчителя. Також, незрозумілим лишається висновок на с.86 до таблиці 2.1., зокрема, що авторка вклала в сутність «сприятливих педагогічних умов».

3. На с.91 авторкою представлено структурну схему моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти. На схемі прописано «умови забезпечення стабільного позитивного розвитку ТПУ», а на с.132 авторкою обґрунтовуються «умови розвитку творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти» за результатами співвідношення моделі УРТП ВУМЛ в умовах неформальної освіти на якість освітньої діяльності ЗЗСО. Вважаємо, за доцільне при обґрунтуванні моделі в тексті дисертації конкретизувати умови забезпечення стабільного позитивного розвитку ТПУ та уточнити їх вплив при співвідношенні моделі УРТП ВУМЛ в умовах неформальної освіти на якість освітньої діяльності ЗЗСО.

4. На с. 125-127 дисертаційного дослідження авторкою представлено кваліметричний інструментарій визначення рівня стану УРТП ВУМЛ в

умовах неформальної освіти. За нашим баченням, є доцільність в обґрунтуванні вибору значущості компонентів та їх рівнів.

5. На с. 166 дисертаційного дослідження у таблиці 3.3. представлено визначення рівня сформованості УРТП ВУМЛ в умовах неформальної освіти на початку експерименту (у %) та зазначено, що КГ складається з 31 особи, а ЕГ має 29 осіб, а на с. 167 де представлено узагальнені результати діагностики рівня емоційного інтелекту за методикою Н. Холла у КГ та ЕГ до початку експерименту кількість респондентів складає 60. За нашим баченням даний факт потребує уточнення кількісних показників учасників КГ та ЕГ.

6. Враховуючи цифровізацію освітнього процесу бажано було б авторці при наданні методичних рекомендації щодо впровадження моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти у п.3.2. дисертаційної роботи приділити більше уваги цифровим засобам та онлайн-платформам, які сприяють якісному розвитку творчого потенціалу вчителя.

В тім висловленні зауваження носять рекомендаційний характер та в цілком стосуються дискусійних питань і не впливають на загальну позитивну оцінку проведеного дисертаційного дослідження Т. В. Короїд.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Т. В. Короїд «Управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в умовах неформальної освіти» є актуальним, завершеним, цілісним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення та відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки».

Офіційний рецензент:

кандидат педагогічних наук,
доцент, професор кафедри
публічного управління і
проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»
НАПН України

[Signature]
Одд. роботи з персоналом
ЗАСВІДЧУЮ:
[Signature]

Оксана ДУБІНІНА